

Jokin Urain Larrañaga

'TXOMIN, AURRERA BOLIE!
LIBURUAREN EGILEA

ESPETXEA DESERAIKITZEKO, IDATZI

"Jokin Urain naiz, Lastur eta Mendaro arteko Alkorta baserrian jaiotakoa; baserritarra, beraz. Baserri mundu horretatik bizi nahi izan nuen, baina gure kezka politiko eta sozialek bidean hartu eta Iparraldera ihes egitera eraman ninduten, eta Iparraldetik espetxera. Espetxeko urteetan saiatu naiz idazten, espetxea deseraikitzeko, batez ere. Bide horretan egin ditut liburu batzuk. Saiatu naiz beti espetxeen, presoen eta senideen inguruko gauzak idazten. Eta kaleratutakoan ere, aukera eman didatenez, segitu dut bide horretatik: *Ametsen liburua*, *Ama-aren etxea*, eta orain hau. Iruditzen zitzaidan merezi zuela ahalegina egitea, gure garaian erreferente eta lider naturala izan zen horren biografia bat egiteko".

"Politikariei zentzu murriztailea ematen diegu, politikara dedikatzen direnak dira. Txomin Iturbe harago zihoan"

Gaztetan, futbol atezaina zelarik erabiltzen omen zuen Txomin Iturbe ETako buruzagi historikoak "Aurrera bolie!" esaldia, baloia aurreraka botatzen zuenean. Aljerian 1986an hil baino gutxi lehenago eskuz idatzitako postal batzuetan ere utzi zuen esaldia, bere sinaduraren ondoan. "Bere heriotzarekin beste dimentsio bat hartu zuen esaldi horrek; batzuk gure esaldi modura hartu genuen", dio, 35 urtera, Jokin Urainek. Sinboloaren sinbolo, nolabait. Agian horregatik eraman du esaldia osatu duen liburuaren titulura, pertsonaiaren biografiarekin batera geroratu dadin esaldia ere. Txomin Iturbe zena ezagutu zutenen testigantzekin osatu du biografia, bere garaia kronika ere badena.

 ANDER PEREZ **JOSU SANTESTEBAN**

Zergatik orain?

Orain arte ezinezkoa izan delako, batez ere testigantza emaileek memorian duten horretatik egin behar zelako Txominen [Iturbe] biografia, eta testigantza emaile horiek oraindik ere erreparo handiegia ziotelako hainbat gauza kontatzeari, izan dezakeen ondorio judizialengatik, batik bat.

Bere belaunaldiaren adibide gisara azaldu duzu Txomin Iturbe. Zein da belaunaldi hori?

Espainiar Gerra Zibila deitu hori bukatzen ari denean jaio zena, eta gizarte zanpatu eta etsipenean eroritako hartatik burua jaso eta diktaduraren harropuzkeriari aurre egiten ausartu zen lehen belaunaldia. Belaunaldi horrek demostratzen du

diktadura itxuraz ahalguztidun horren aurka egin daitekeela borrokan, aurre egin dakiokela.

60ko hamarkadaz ari zara...

Joxe Manuel Pagoaga Peixotok esaten du 60ko hamarkada ereintza aroa izan zela. Euskal kutsua izan zezakeen edozer gauza ingurune publikotik eta pribatutik desagerrarazia eta zanpatua zegoen gizarte horretan erein zuten. Hor sortu zen euskal kantagintza berria, hor ezarri ziren euskara batuaren oinarriak, kooperatibismoa sortu zen, nekazaritzaren mekanizazioa, euskal jaiak ere ospatzen hasi ziren... Euskal gizartearen irakite bat zegoen, beste modu bateko Euskal Herria imajinatzen hasi zen belaunaldi bat.

“Aldamiotik erorita hil zen Txomin. Aljeriar zerbitzu sekretuek eta ETAk adostu zuten auto istripu modura azalduko zutela heriotza. Horrela, nolabait estali nahi zuten han errefuxiatu gehiago zeudela”.

Nondik iritsi zen Iturbe mugimendu horretara?

Euskaltzaletasunetik batez ere, bere euskalduntasunetik. Euskararena izan zen haien lehen talka. Baserritar hauek, kalera iristean, erdararen munduarekin izan zuten lehen talka. Kanean gaztele-raz mintzatzen zitzaizkien, *borono* esaten zieten, *kaxero*. Garai horretan ere kantatzen zuten Lourdes Iriondok “gazte gara gazte eta ez gaude konforme”. Konforme ez zegoen gazteria hori izan zen nolabait [ETA] erakundeant sartu zena, ikusten zutelako erakunde horrek aurre egiten ziola frankismoari.

Bide horrek erbestera eraman zuen Iturbe 1968an. Baina ez da eten bat bere militantzian.

Edozein errefuxiaturen bizitzan izan zitekeen eten bat. Baina badaude hainbat militante, uste zutenak Iparraldean ere jarraitu behar zuela beren militantzia politiko armatuak, eta baita sozialak ere. Horregatik joan ziren Iparraldeko kos-

tatik barnealdera, Garruzera, barruko gizarte horretan integratu, lan egin eta bizitzera. Negutegiak jarri zituzten, eta han elkartu ziren Eustakio Mendizabal *Txikia*, *Argala*, Txomin bera... Nekazaritzaren bitartez integratu nahi zuten, nekazaritzaren mundua mundu euskalduna zelako Ipar Euskal Herrian, nahiz eta ez izan abertzalea, kontzienteki behintzat.

Hainbatetan saiatu ziren talde parapolizialak hura akabatzen. Nola bizi zuten hori?

1975ean autoa leherrarazi zioten etxe atarian, eta zaurituta atera ziren bera eta semea. Peixotok kontatzen du bera atentatua izan eta ordu erdira iritsi zela etxera, eta auto berria erostera eramateko eskatu ziola Txominek. Autoa erosi zuten eta orduan esan zion: “Orain goazen gozotegi batera”. Pastelak erosi zituen etxera eramateko. “Gauzak garratz dardenean goxo pixka batek on egiten du”, halako zerbait esan omen zuten. Hori zen Txomin.

Aljerian deportatua hil zen. Nola iritsi zen hara?

Txomin 1986an atxilotu zuten Iparraldean, espetxean egon zen, eta handik Gabonera eraman zuten, eta Gabonetik Aljeriara. Ordurako bazegoen Espainiako Gobernuaren eta ETAREN arteko elkarriketen zurrumurrua. Hara iritsi eta gutxira hasi ziren gauzatzen ofizialki harreman horiek. Txomin bitan bildu zen gobernu espainiarraren ordezkariekin. Baina laster suertatu zen bere heriotza eragin zuen istripua.

Auto istripu gisara kontatu zuten garaian. Baina ez zen hala izan, ezta?

Ez. Txomin iritsi zenerako, Aljerian bazeuden beste hainbat euskal errefuxiatu, baina klandestinoki, aljeriar gobernuaren eta erakundearen arteko harremanen bitartez hara joanak. Baina ofizialki, Txomin zen bakarra. Aljeriarrek komentu bat eman zieten euskal errefuxiatuei, han bizi zitezten. Komentu hori egokitze-ko lanetan ari zirela, kaperako leihoak pintatzen ari zela, aldamiotik erori zen Txomin, eta han hil zen. Orduan, aljeriar zerbitzu sekretuek eta ETAk adostu zuten auto istripu modura azalduko zutela heriotza. Horrela, nolabait estali nahi zuten han errefuxiatu gehiago zeudela. ETARI ere interesatzen zitzaion, noski.

Heriotzak are gehiago indartu zuen Txomin Iturberen figura. Politikari bat baino gehiago zela esan izan duzu.

Politikariei halako zentzu murriztaile emanen diegu, politikara dedikatzen diren horiek dira. Txomin harago zihuan, iristen zen esparru politikotik esparru humanora, sentimenduen esparrura. Militanteen, ezagunen eta hainbat euskal politikariren artean ere bazuen estima, erreferentzialtasuna, lider izaera; bere izateko moduagatik irabazia, harremantzen zuten jarreragatik. Bazekien puntu komunak bilatzen, eta ez ezberdintasunak.

Zein da historia kontatzearen eta pertsonalismoetan erortzearen arteko oreka?

Badugu pertsonalismoen aurkako jarrera bat, eta ondo iruditzen zait, itsusia ere badelako pertsona batzuen adorazioan erortzea. Baina edozein kolektibo pertsonen osatzen dute, eta pertsona bakoitzak badu bere izaera, baditu bere nekeak, bere pozak, eta bakoitzaren zera horiekin guztiekin osatzen da azkenean kolektiboa. Bakoitzaren ezpala horiek biltzeak ez dio ezer kentzen kolektibotasunari. ●